

УДК 159.942.22

ОСОБЛИВОСТІ ВНУТРІШНЬОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ СУБ'ЄКТИВНОГО СОЦІАЛЬНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ

Данильченко Т.В., к. психол. н.,

доцент кафедри загальної, вікової та соціальної психології

Чернігівський національний педагогічний університет імені Тараса Шевченка

У статті наводяться результати емпіричного дослідження (N=436) структури суб'єктивного соціального благополуччя (ССБ). Показано, що структура ССБ має відмінну систему значущих зв'язків на різних рівнях. На високому рівні ССБ провідною є потреба у соціальній помітності, на низькому – у соціальному схваленні, на середньому – в емоційному прийнятті (гарні стосунки з близькими). Зміна рівня ССБ супроводжується перебудовою структури його компонентів та зв'язків між ними. Соціальне благополуччя та неблагополуччя – різні за структурою феномени.

Ключові слова: суб'єктивне соціальне благополуччя, соціальне схвалення, соціальна зв'язність, емоційне прийняття, соціальна помітність.

В статье приводятся результаты эмпирического исследования (N=436) структуры субъективного социального благополучия (ССБ). Показано, что структура ССБ имеет различную систему значимых связей на разных уровнях. На высоком уровне ССБ главной является потребность в социальной заметности, на низком – в социальном одобрении, на среднем – в эмоциональном принятии (хорошие отношения с близкими людьми). Изменение уровней ССБ сопровождается перестройкой структуры его компонентов и связей между ними. Социальное благополучие и неблагополучие – разные по структуре феномены.

Ключевые слова: субъективное социальное благополучие, социальное одобрение, социальная связность, эмоциональное принятие, социальная заметность.

Danilchenko T.V. FEATURES OF THE INTERNAL ORGANIZATION OF SUBJECTIVE SOCIAL WELL-BEING

In article results of empirical research (N=436) structures of subjective social well-being (SSWB) are shown. It is established that SSB structure has various system of significant communications at its different levels. At high level of SSWB the need for a social visibility, on low – in social approval, on an average – in emotional acceptance (good relations with close people) is main. Change of levels SSWB is accompanied by reconstruction of structure of its components and communications between them. Social well-being and ill-being are phenomena different in structure.

Key words: subjective social well-being, social approval, social coherence, emotional acceptance, social visibility.

Постановка проблеми. В останній час психологи звернулися до вивчення аспектів оптимального функціонування особистості. Предметом наукового аналізу стали «благополуччя», «щастя», «процвітання». Досить швидко із узагальненого поняття «благополуччя» були виділені його складові: фізичне благополуччя, емоційне благополуччя, психологічне благополуччя, соціальне благополуччя тощо. Суб'єктивне соціальне благополуччя (ССБ) – інтегральний соціально-психологічний феномен, що відображає усвідомлення й оцінку соціального функціонування на основі співвідношення між рівнем домагань і ступенем задоволення соціальних потреб суб'єкта, в результаті чого особистість визначає своє соціальне буття як оптимальне і переживає відчуття приємності [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Більшість дослідження суб'єктивного благополуччя спирається на посту-

лат про «зовнішню» його обумовленість. Таким чином, благополуччя розглядається як системна реакція на подразники середовища. Головний акцент робиться на низку «задоволеностей» (роботою, здоров'ям, соціальним середовищем, матеріальним забезпеченням тощо). Передбачається, що часткові «задоволеності» утворюють системне переживання суб'єктивного благополуччя. Причому згортання багатомірності в цілісне одномірне переживання задоволеності соціальним буттям складає окрему наукову проблему. Як правило, соціальні переживання розглядаються як чинник (зовнішня умова) загального суб'єктивного благополуччя як сукупності афектів. Однак в останні роки все більшого поширення набирає положення про те, що «за вкладом в оцінку загального благополуччя не можна в принципі виділити певний один «найбільш важливий» компонент, що знаходиться на вершині ієрархії» [2, с. 300].

Саме тому в структурі благополуччя компоненти не є рівнозначними, а зв'язки – лінійними.

Вкрай рідко досліджується структура самого суб'єктивного благополуччя, яка, очевидно, суттєво залежить від переважних соціальних оцінок самої особистості (переважно цей напрям досліджень представлений вивченням зв'язку переживання суб'єктивного благополуччя та оптимізму). Серед нечисленних прикладів подібних досліджень можемо назвати роботу В.О. Хашченко (2012 рік). Соціальне благополуччя в більшості випадків взагалі вивчається як оцінка особистістю досягнення певних соціальних стандартів, а структура цих стандартів здебільшого пов'язана з ціннісними орієнтаціями. Однак оскільки ССБ – інтегральне, цілісне психологічне явище, що має структуру в єдності його компонентів, воно не може бути унітарним, а містить певну систему феноменів. Таким чином, головні змістовні характеристики ССБ визначаються не стільки його складовими, скільки їх структурною організацією.

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати завдання дослідження, яке полягає у з'ясуванні структури суб'єктивного соціального благополуччя на різних рівнях його переживання. Ми припустили, що ССБ має специфічну систему зв'язків між його компонентами залежно від рівня його прояву; ієрархія соціальних потреб буде відрізнятися на різних рівнях ССБ.

Виклад основного матеріалу дослідження. Методи та організація дослідження. Суб'єктивне благополуччя оцінювалося за допомогою Шкали задоволеності життям Е. Дінера, суб'єктивне соціальне благополуччя – за допомогою Опитувальника суб'єктивного соціального благополуччя (Т.В. Данильченко, 2015 рік). Задоволеність соціальним становищем оцінювалося за допомогою Шкали суб'єктивної оцінки

задоволеності життям (SLS – Subjective Life Satisfaction Scale, 2008 рік) А.В. Лібіної.

В дослідженні взяли участь 436 респондентів: 253 (58%) жителів міста Чернігова та 183 (42%) – області, з них 250 жінок (57,34%) та 186 (42,66%) чоловіків. Середній вік – 33,85 років. Математико-статистична обробка результатів здійснювалась за допомогою пакета комп'ютерних програм SPSS (частотний, кореляційний, регресійний, факторний аналіз).

Для перевірки гіпотези про якісні відмінності структурної організації рівнів ССБ загальна вибірка на основі методу контрастних груп диференціювалась за загальним показником ССБ на п'ять груп респондентів, кількісно вирівняних: «низький», «нижче середнього», «середній», «вище середнього», «високий».

Наше теоретичне припущення полягало в тому, що ССБ є поліфеноменологічною, а не унітарною (одномірною) структурою. Необхідно розрізнити вираженість ССБ (кількісний показник його складових) та його структуру (організацію його складових). Причому потрібно враховувати індивідуальну динаміку цієї структури, оскільки вона залежна не тільки від рівня задоволеності соціальних потреб, але й від об'єктивних факторів життя людини (наприклад, вплив віку, статі, шлюбного статусу, міста проживання, кризового чи стабільного розвитку суспільства тощо).

Тобто загальний показник ССБ – це не просто адитивна сукупність, а системний комплекс, що складається з певної множинності різноякісних об'єктів-систем, що певним чином взаємодіють між собою. Для підтвердження цієї гіпотези необхідно, щоб саме структура внутрішніх взаємозв'язків ССБ відігравала провідну роль при детермінації задоволеності соціальним становищем.

Отже, були виявлені такі закономірності. Виявлені значущі відмінності в структурі ССБ в групах респондентів, яким прита-

Таблиця 1

Вираженість компонентів ССБ залежно від його рівня (N=436, стени)*

	Рівень ССБ, середні значення його складових				
	Високий (N=90)	Вище середнього (N=86)	Середній (N=88)	Нижче середнього (N=87)	Низький (N=85)
Соціальна помітність	8,47	7,06	5,72	5,06	3,49
Соціальна дистантність	3,94	5,33	5,68	6,60	7,46
Гарні стосунки з близькими	7,35	6,87	5,88	4,79	3,45
Соціальне схвалення	8,30	6,95	5,79	4,94	3,09
Позитивні соціальні переконання	7,95	6,91	7,31	6,74	5,97
Загальний показник ССБ	8,74	7,20	5,90	4,72	3,06

* виділено показники, між якими нема статистичних відмінностей

манний різний його рівень. Відсутня відповідність між рівнем окремих шкал (вимірів) та загальним показником ССБ. Так, група з рівнем «вище середнього» за соціальною дистантністю зближається з «середньою» групою», за позитивними соціальними переконаннями – з групою «нижче середнього», а за емоційним прийняттям в ближньому колі – з групою з високим рівнем ССБ. Група з середнім рівнем ССБ має високий ступінь позитивності уявлень про людей: вищий, ніж в групі з рівнем вище і нижче середнього. Неблагополучна група, знаходячись в діапазоні низьких значень, має порівняно вищі показники за позитивністю соціальних переконань і соціальної помітності, і, відповідно, «високі» за дистантністю. Група з середнім рівнем ССБ продемонструвала «середній» діапазон значень за винятком психологічної дистантності та позитивних соціальних переконань. Таким чином, відповідність вираженості афективних і когнітивних компонентів загальному рівню ССБ не є абсолютною.

Другою, на наш погляд, більш вираженою, закономірністю є відсутність статистично значущих кореляцій рівня окремих компонентів і загального показника ССБ на різних його рівнях. Повна взаємозалежність всіх шкал із загальним індексом спостерігається на високому та низькому рівнях ССБ. На інших рівнях виявлені окремі кореляції (табл. 2). Так, в групі «нижче середнього» виявлено три з п'яти можливих кореляцій, в групі «вище середнього» – дві, а в «середній» групі – одну. Можемо зробити загальний висновок про те, що загальний рівень ССБ не можна представити як просту адитивну (рівнозначну) сукупність вкладів окремих компонентів, а структура ССБ має відмінну систему значущих зв'язків на різних рівнях ССБ.

Для перевірки цієї гіпотези був здійснений покроковий регресійний аналіз даних кожної групи. Були виявлені відмінні вкла-

ди складових ССБ в його загальну структуру. Так, в групі з найвищим рівнем ССБ (пояснено всі 100% загальної дисперсії) була отримана така ієрархія: соціальна помітність ($\beta=0,604$), низька соціальна дистантність ($\beta=-0,404$), позитивні соціальні переконання ($\beta=0,394$), гарні стосунки з близькими ($\beta=0,367$), соціальне схвалення ($\beta=0,299$). Тоді як в групі з найнижчим рівнем ССБ (умовно неблагополучні) побудувалась інша ієрархія: гарні стосунки з близькими ($\beta=0,477$), соціальна помітність ($\beta=0,463$), соціальне схвалення ($\beta=0,298$), позитивні соціальні переконання ($\beta=0,288$). В трьох інших групах були виявлені нелінійні зв'язки між компонентами ССБ і його загальним показником (β -кофіцієнти виявилися некоректні: β -кофіцієнт ≥ 1). Максимальний вклад в оцінку ССБ зробили: в групі «вище середнього» соціальна помітність, в «середній» – соціальне схвалення, в «нижче середнього» – соціальна дистантність. Можемо підсумувати: в усіх групах існує різна система значущих зв'язків між компонентами – досягнення суб'єктивного соціального благополуччя забезпечується різними структурами детермінації. Таким чином, ССБ має неоднорідну за змістом та архітектурою структуру, нелінійність її організації. Зміна рівня ССБ супроводжується перебудовою структури її компонентів та зв'язків між ними.

Як видно з рис. 1, залежність між інтегрованістю структури та рівнем ССБ має нелінійний складний характер. Кількість взаємозв'язків між складовими ССБ зростає в групах з його межевою вираженістю: високою та низькою. Для групи з найвищим рівнем ССБ характерні більші за модулем β -кофіцієнти, що свідчить про вищу міру «унікальності» кожної змінної. Можемо зробити висновок, що в цій групі структура ССБ має найбільш диференційований характер. Досить високий рівень диферен-

Таблиця 2

**Взаємозалежність компонентів
із загальним показником ССБ на різних його рівнях**

	Рівень ССБ				
	Високий (N=90)	Вище середнього (N=86)	Середній (N=88)	Нижче середнього (N=87)	Низький (N=85)
Соціальна помітність	0,684**	0,377**	0,140	-0,106	0,469**
Соціальна дистантність	-0,338**	-0,094	-0,100	-0,395**	-0,509**
Гарні стосунки з близькими	0,414**	0,149	0,050	0,276*	0,656**
Соціальне схвалення	0,611**	0,272*	0,378**	0,282*	0,659**
Позитивні соціальні переконання	0,293**	-0,037	0,152	0,129	0,315**

* $p \leq 0,05$;** $p \leq 0,01$

ціації простежується і в групі з найнижчим рівнем ССБ. Найвищий рівень інтегрованості спостерігається в групах з високим рівнем та нижче середнього. «Дезінтеграція», відсутність зв'язків між компонентами, характерна для середніх рівнів.

Таким чином, в групі з найвищими і найнижчими показниками ССБ спостерігається найбільший рівень водночас й диференційованості, й інтегрованості. Респонденти цих груп мають узагальнене (інтегроване) переживання соціального благополуччя, однак з чіткою внутрішньою структурою. В означених групах структура ССБ найбільш «досконала»: має високий рівень інтегрованості структури і водночас високий

рівень диференційованості її компонентів. Можемо припустити, що в цих групах наявний більш високий рівень усвідомленості необхідних умов для досягнення бажаного рівня соціального комфорту. Таким чином, найбільші функціональні можливості опитувальника ССБ спостерігаються саме в групах з межовими рівнями індивідуального благополуччя в соціальній сфері.

Найнижчий рівень інтеграції при слабкій диференціації спостерігається в групі з середнім рівнем ССБ. На нашу думку, це може спровокувати нестабільність структури, тобто її розпад на окремі актуальні когнітивні та афективні складові соціального благополуччя. У свою чергу, це явище

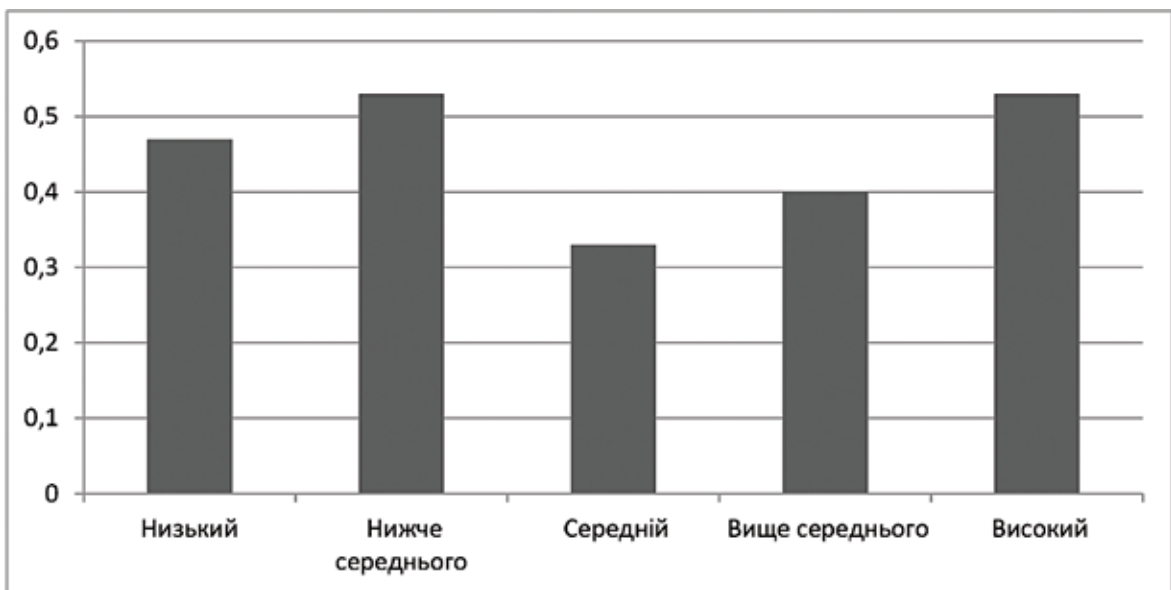

Рис. 1. Динаміка інтегрованості структури ССБ в групах з різним його рівнем

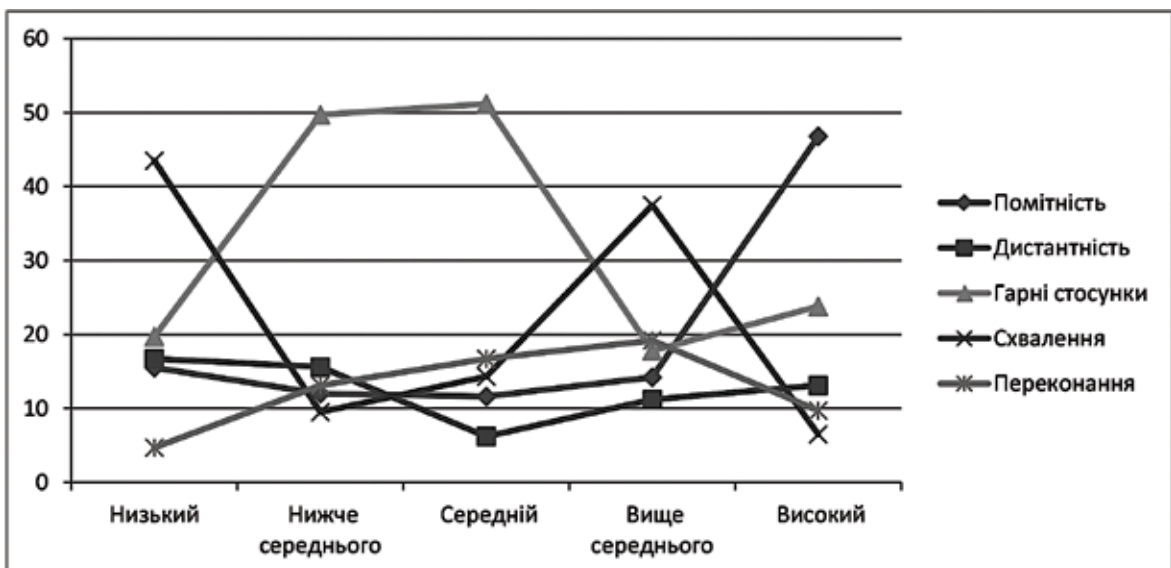

Рис. 2. Динаміка парціальних вкладів окремих компонентів в загальний індекс ССБ залежно від його рівня (у %)

може привести як до нестійкості переживання благополуччя (в часі й системах відносин), так і досягнення його за допомогою задоволення різних соціальних потреб (варіативності поведінки й афекту). Крім того, низька організованість структури ССБ може відображати низький вплив соціального благополуччя на регуляцію життєдіяльності індивіда. Непрямим доказом цього є відсутність детермінації суб'єктивного благополуччя оцінкою соціального функціонування в групі з середнім рівнем ССБ.

Провідну роль (найбільший вклад в загальну дисперсію) в групі з найвищим рівнем ССБ грає соціальна помітність (публічність). Отже, для цих респондентів важливо задовольняти прагнення бути в центрі соціальної уваги, здійснювати вплив на інших людей в процесі досягнення своїх цілей. Вони орієнтовані на соціальні стандарти успіху та акцентують важливість діяльності та власної особистості в цілому. Відзначимо, що в структурі переживання ССБ соціальне схвалення має найменший вклад в загальний індекс серед всіх представлених груп.

В групах з найнижчим та вище середнього рівнем ССБ провідне значення в ієрархії впливу має соціальне схвалення, ключовими аспектами якого є повага з боку оточуючих, визнання цінності для конкретної групи та пряме схвалення дій. Відзначимо, що в групі з рівнем ССБ «вище середнього» автономний вплив всіх інших компонентів благополуччя знаходиться приблизно на однаковому рівні і суттєво не виражений.

На середньому та нижче середнього рівнях ССБ максимальну значущість для ССБ мають гарні стосунки з близькими (прийняття в родині). Оскільки задоволеність стосунками з різними соціальними об'єктами в цих групах доволі низька, можемо припустити, що респонденти цих груп переживають фрустрованість з приводу емоційного прийняття в «колі турботи». Вони мають актуалізовану незадоволену потребу у підтримці та визнанні з боку близьких людей. Вклади інших параметрів ССБ для цих груп суттєво менші та знаходяться на приблизно однаковому рівні. Відзначимо, що для групи з «середнім» рівнем соціальної дистантності в переживанні соціального благополуччя має найменшу значущість (серед усіх груп). Для переживання ССБ в групі з його низьким рівнем позитивні соціальні переконання не відіграють суттєвої ролі.

Таким чином, не було виявлено систематичного пріоритету жодного компоненту ССБ в ієрархії їх впливу на загальний його показник. В ході нашого дослідження ми не

змогли знайти «найбільш важливий» компонент (соціальну потребу), що є ключовим вузлом в переживанні ССБ. Отже, на основі виявлених закономірностей можемо зробити висновок, що ССБ – інтегральне утворення, якому притаманна динамічна змінність, що виникає у результаті комплексу різнорідних характеристик соціально-психологічного стану особистості, однак утворює стійке психологічне переживання.

Можемо зробити висновок, що загальний рівень ССБ і ступінь його структурної організації мають U-образний вигляд. Найвищий рівень організації структури ССБ спостерігається на низькому, нижче середнього та високому рівні переживання соціального благополуччя. І це цілком закономірно. На низькому рівні ССБ (незадоволеності соціальних потреб й низькому рівні задоволення стосунками) соціальне благополуччя є суттєвим фактором переживання загального суб'єктивного благополуччя особистості. ССБ обумовлює 20,5% загальної дисперсії загального рівня суб'єктивного благополуччя ($\beta=0,453$) в групі з низьким рівнем та 20,1% ($\beta=0,145$) – в групі з рівнем «нижче середнього». Очевидно, що особа активно обдумує засоби зміни незадовільного становища і його причини, відповідно, переживання ССБ актуалізує потребу в соціальному схваленні (конкретних дій і особистості в цілому).

В групі з найвищим рівнем соціального благополуччя воно обумовлює 7,2% загальної дисперсії рівня загального суб'єктивного благополуччя ($\beta=0,269$). Можемо зробити висновок, що для «благополучних» задоволеність соціальними взаєминами впливає на загальну задоволеність життям, однак несуттєво. Соціальна ситуація сприймається як «нормальний» стан, що мало рефлексується. Ключовим компонентом ССБ є соціальна помітність, яка пов'язується не з сімейними взаєминами, а із загальними соціальними стандартами успіху й досягнень.

Для перевірки гіпотези про те, що емоційні реакції, викликані стосунками з ближнім колом (сім'єю, друзями, професійним колективом), становлять окремий вимір суб'єктивного соціального благополуччя, було використано структурне моделювання (SPSS AMOS 18). Емоційні реакції на соціальні взаємодії є суттєвими критеріями ССБ, однак така задоволеність становить виключно афективний компонент, а повна структура передбачає врахування і когнітивних, і конативних складових ССБ.

На нашу думку, проблема полягає в тому, що і суб'єктивне соціальне благополуччя, і переживання афекту має частково

спільне проблемне поле. Однак не всі емоції, що переживаються в процесі соціальної взаємодії, можуть виступати суттєвими предикторами ССБ. Існує суб'єктивна значущість системи стосунків, яка змінюється у часі та під впливом життєвих обставин. З іншого боку, хоча афективні переживання, пов'язані з іншими людьми, і виступають найбільш суттєвим чинником задоволення життям (Park, Peterson, Seligman, 2004 рік), зводять суб'єктивне благополуччя винятково до афективного компоненту навряд чи правомірно. Відповідно, в ході аналізу ми прагнули виявити найбільш суттєві для переживання соціального благополуччя пози-

тивні афекти, пов'язані з оцінкою взаємин. Взаємозв'язок емоційного компоненту ССБ (афекту), який складався з емоційних реакцій на різні типи стосунків, та когнітивного компоненту (визначення рівня задоволеності соціальних потреб) перевірялись за допомогою структурної моделі. В ході аналізу емоційні реакції та компоненти ССБ виступали ендогенними змінними, загальний індекс ССБ – екзогенною. Придатність статистичної моделі визначалася за такими індексами. 1) χ^2 -статистика (CMIN=49,233 при $p=0,694 \geq 0,05$); відношення χ^2/df (де df – число ступенів свободи) – складає $0,895 \leq 2$;

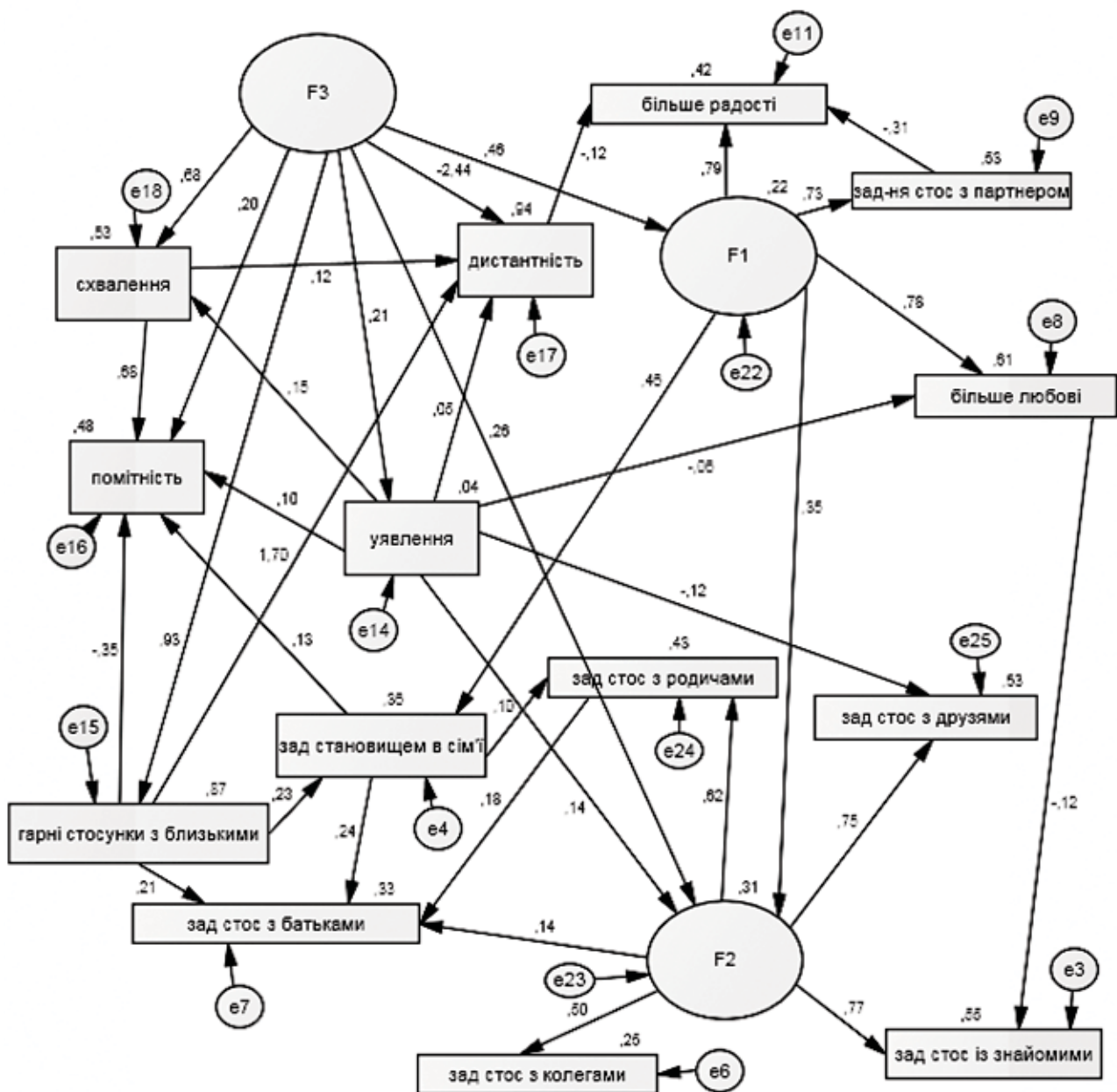

Рис. 3 Структура афективних та когнітивних складових суб'єктивного соціального благополуччя

3) $RMSEA=0,000 \leq 0,05$ («дуже висока» придатність); 4) межа 90% довірчого інтервалу $NI90=0,056 \leq 0,1$; 5) $PCLOSE$ (оцінка «точності» $RMSEA=1,000 \geq 0,5$ (прекрасна узгодженість); 6) GFI (індекс узгодженості) становить $0,983 \geq 0,9$ та CFI (порівняльний індекс придатності) – $1,000 \geq 0,95$ (прекрасна узгодженість). При підборі статистичних критеріїв для аналізу емпіричних даних було виявлене порушення нормального багатомірного розподілу, тому для нефакторизованих змінних було використано z-шкалювання.

В емпіричній структурній моделі підтверджено провідну роль загального індексу ССБ, ключову роль в якому відіграють гарні стосунки в сім'ї та з друзями (індивідуальний вклад в дисперсію – 87,3%, $\beta=0,934$), що характеризують емоційне прийняття в найближчому колі соціальних зв'язків. На другому місці за значущістю виявляється соціальна дистантність (відповідно, $\beta=0,938$, дисперсія відображена некоректно через від'ємний зв'язок), на третьому – соціальне схвалення (53,2%, $\beta=0,683$), далі йде соціальна помітність (47,9%, $\beta=0,205$), а найменш значущим параметром виступають позитивні соціальні переконання (4,4%, $\beta=0,209$). Для перевірки гіпотези була здійснена покрокова множинна регресія, де залежною змінною виступав загальний індекс ССБ, а незалежними – його компоненти та задоволеність стосунками з різними соціальними об'єктами. Компоненти соціального благополуччя пояснили 95,9% дисперсії (соціальне схвалення – 70,4%, дистантність – 10,3%, помітність – 8,6%, гарні стосунки з близькими – 3,9%, позитивні соціальні переконання – 2,8%). Таким чином, можемо стверджувати, що в теоретичній моделі ССБ можна виділити когнітивний та афективний компоненти.

Зафіксовані зв'язки між параметром ССБ (фактор 3), задоволеністю стосунками у власній сім'ї (фактор 1): $\beta=0,465$, $p \leq 0,01$ та задоволеністю стосунками з колом спілкування (фактор 2): $\beta=0,256$, $p \leq 0,01$. Однак більш цікавими, на наш погляд, є зв'язки між задоволеністю окремими системами взаємин і задоволенням соціальних потреб.

Особливо важливо, щоб у родині цінили особистість та соціальні внески респондентів (соціальна помітність / задоволеність становищем у сім'ї – $\beta=0,126$). При чому суттєву значущість мають взаємини з батьками (зауважимо, що дослідження проводилося серед дорослих респондентів, більше половини з яких мали власні сім'ї). Для перевірки значущості стосунків для переживання ССБ був проведений покроковий множинний регресійний аналіз,

де залежною змінною виступав загальний індекс ССБ, а незалежними – задоволеність стосунками з різними соціальними об'єктами ($R^2=0,465$). Як і передбачалося, перші позиції зайняли задоволеність стосунками з найближчими особами: батьками (14,4%, $\beta=0,284$), шлюбним партнером (5,4%, $\beta=0,206$) та друзями (1,7%, $\beta=0,142$). Таким чином, можемо зробити висновок, що головним соціальним середовищем, де задовольняються головні соціальні потреби і де переживаються найсильніші соціальні емоції, є сімейне коло. Оцінка становища в сім'ї обумовлена всіма членами цієї соціальної мережі: батьками ($\beta=0,238$), шлюбним партнером ($\beta=0,233$), іншими родичами ($\beta=0,105$).

Отже, в отриманій структурній моделі виокремилось два фактори, що утворені складною системою емоційних реакцій на соціальні зв'язки: ближнє коло (шлюбний партнер та діти) (вклад в загальну дисперсію – 38,229%) та коло спілкування (друзі, родичі, колеги) (14,411%). Особливості взаємодії з ними є найбільш суттєвим чинником оцінки глобального соціального функціонування (у вигляді відчуття задоволеності соціальних потреб). Зауважимо, що подібні зв'язки є неадитивними, нелінійними і внутрішньо складними (гетерархічними), оскільки одні й ті ж взаємини можуть задовольняти водночас різні потреби, а потреби, в свою чергу, можуть провокувати (або знижувати) як пошукову активність щодо соціальної взаємодії з різними соціальними агентами, так і процес оцінювання свого соціального функціонування. Крім того, хоча позитивний афект і вважається критерієм (наслідком) благополуччя, зв'язок в цьому випадку є більш складним.

Таким чином, ми підтверджуємо положення про те, що афективний компонент (емоції, що викликаються стосунками з різними соціальними об'єктами) становить самостійний вимір ССБ (безумовно, який пов'язаний з когнітивним компонентом) і не може зводитися до єдиного параметру оцінювання соціального функціонування (наприклад, задоволеність соціальною ситуацією).

Висновки з проведеного дослідження. З наведеного вище можна зробити такі висновки. Для переживання суб'єктивного соціального благополуччя важливим є не стільки кількісна вираженість задоволення стосунками різного плану, статусу та задоволення соціальних потреб, скільки структурна організація його складових. Ключовими компонентами ССБ виступають соціальна помітність, соціальне схвалення, соціальна зв'язність / дистантність, емо-

ційне прийняття. Загальний рівень ССБ не можна представити як просту адитивну сукупність вкладів окремих компонентів, а структура ССБ має відмінну систему значущих зв'язків на різних рівнях ССБ. В групі з найвищими і найнижчими показниками ССБ має чітку внутрішню структуру: виявлені як високий рівень інтегрованості структури, так і високий рівень диференційованості її компонентів. Це приводить до вищого рівня усвідомленості необхідних умов та дій для досягнення бажаного рівня соціального комфорту. В групі з середнім рівнем ССБ виявлено найнижчий рівень його інтеграції при слабкій диференціації. Нестабільність дисперсійного навантаження окремих компонентів свідчить про їх різну суб'єктивну актуальність як критеріїв ССБ для індивідів цієї групи. Це може бути причиною як нестійкості переживання благополуччя (в часі й системах відносин), так і досягнення його за допомогою задоволення різних соціальних потреб (варіативності поведінки й афекту). Низька організованість структури ССБ відображає низький вплив соціального благополуччя на регуляцію життєдіяльності індивіда.

Ієрархія соціальних потреб відповідно до вкладу в загальний показник ССБ відрізняється на різних рівнях ССБ. На високому рівні ССБ провідною є потреба у соціальній помітності і малозначущою є потреба у соціальному схваленні. На низькому рівні ССБ навпаки: провідною є потреба у соціальному схваленні і малозначущою є потреба у соціальній помітності. Для групи з середнім рівнем ССБ провідною є потреба в емоційному прийнятті (гарні стосунки в родині) і незначущою є потреба у соціальній зв'язності. Таким чином, зміна рівня ССБ супро-

воджується перебудовою структури її компонентів та зв'язків між ними. Соціальне благополуччя та неблагополуччя – різні за структурою феномени.

Афективний компонент суб'єктивного соціального благополуччя складають емоційні реакції, що викликаються стосунками з ближнім колом (сім'єю, друзями, професійним колективом). В нього не включаються переживання щодо оцінки свого стану в більш широких соціальних системах (незнайомі люди, загальна соціальна ситуація, соціальний статус). Позитивні стосунки у власній родині є обов'язковим атрибутом ССБ.

Залежно від рівня суб'єктивного соціального благополуччя змінюється його структура – змінюється значення і внесок його складових. Відповідно, якісно відрізняється як сприймання стосунків, групового членства, соціального статусу, так і система соціальної поведінки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Данильченко Т.В. Суб'єктивное социальное благополучие как научная проблема / Т.В. Данильченко // *Modern Science – Moderní věda*. – 2015. – №6. – С. 78–90.
2. Данильченко Т.В. Питальник «Суб'єктивне соціальне благополуччя»: методологічне обґрунтування і процедура розробки / Т.В. Данильченко // *East European Scientific Journal*. – 2015. – № 3 (4). – С. 20–29.
3. Либина А.В. Совладающий интеллект: человек в сложной жизненной ситуации / А.В. Либина. – М. : Эксмо, 2008. – 400 с.
4. Хашенко В.А. Психология экономического благополучия / В.А. Хашенко. – М. : Изд-во «Институт психологии РАН», 2012. – 426 с.
5. Character strengths and well-being / [N. Park, C. Peterson, M.E.P. Seligman // *Journal of Social and Clinical Psychology*. – 2004. – № 23. – P. 603–619.